

**РІШЕННЯ ЩОДО ПРИСУДЖЕННЯ
СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ
за спеціальністю 033 Філософія**

Спеціалізована вчена рада ДФ 45 Українського державного університету імені Михайла Драгоманова Міністерства освіти і науки України, м. Київ прийняла рішення щодо присудження ступеня вищої освіти доктора філософії **Іванець Наталії Вікторівні** на підставі прилюдного захисту дисертації «Феномен громадянської освіти в умовах інформаційної війни: соціально-філософський аналіз» у вигляді рукопису у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія.

“11” січня 2024 року

Іванець Наталія Вікторівна народилася 13 грудня 1972 року, громадянинка України, освіта вища: закінчила Київський державний інститут культури у 1997 році.

Аспірантка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова .

Дисертація виконана в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – Терепищій Сергій Олександрович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Здобувач має 9 наукових публікацій, з них 9 за темою дисертації, 2 у фахових виданнях з філософських наук, 2 у зарубіжних періодичних наукових виданнях, та 5 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Іванець Н.В. Трансформація завдань громадянської освіти України в умовах збройної та інформаційної агресії Російської Федерації. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. Вип. 42(10-12), 2022. С. 44-56. DOI: 10.33930/ed.2019.5007.42(10-12)-5

2. Іванець Н.В. Філософське осмислення рефлексії наукової картини світу. *Гілея: науковий вісник*. Випуск 138 (№ 11). Ч. П. Філософські науки. Київ, 2018. С. 101-105.

3. Ivanec Natali The concept of patriotism and its role in civic education in Ukraine during war. *Paradigm of Knowledge*, № 1(55), 2023, С. 1-16. DOI: 10.26886/2520-7474.1(55)2023.3

4. Ivanec Natalia Peculiarities and tasks of civic education in Ukraine in the context of armed and informational aggression. *Innovative Solutions In Modern Science*, № 4(59), 2023, С. 42-61. DOI: 10.26886/2414-634X.4(59)2023.4

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Свириденко Денис Борисович, доктор філософських наук, професор, Український державний університет імені Михайла Драгоманова – голова ради.

Матусевич Тетяна Володимирівна, кандидат філософських наук, доцент, Український державний університет імені Михайла Драгоманова – рецензент.

Бакка Тамара Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Український державний університет імені Михайла Драгоманова – рецензент.

Бойченко Михайло Іванович, доктор філософських наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка – офіційний опонент:

По-перше, авторці вартувало більш широко та детально розглянути феномен комунікації як ключового аспекту громадянського виховання. Хоча авторка зосереджується на важливих елементах громадянської освіти, зокрема на цінностях та навичках, важливість ефективної комунікації у процесі громадянського виховання заслуговує більшої уваги. Такий аналіз допоміг би краще зрозуміти, як комунікаційні навички впливають на формування громадянської свідомості та активності, особливо у контексті сучасного інформаційного суспільства. Важливо також розглянути, як комунікаційні стратегії можуть бути інтегровані в освітні програми, щоб стимулювати критичне мислення та розвивати вміння конструктивного діалогу. Це дозволить учням краще адаптуватися до викликів сучасного демократичного суспільства, а також підвищити ефективність громадянської освіти в цілому.

По-друге, в дисертації було б доцільно приділити більше уваги філософському аналізу взаємодії особистості і громадянського суспільства в контексті цифрової ери. Ця проблематика є особливо актуальною, враховуючи вплив цифрових технологій на формування громадянської ідентичності та участь у громадському житті. Поглиблене дослідження цього аспекту могло б розкрити, як цифровізація впливає на переосмислення традиційних філософських концепцій громадянства, свободи та ідентичності. Важливо також виявити потенційні етичні та соціальні виклики, що виникають у процесі цифрової трансформації громадянської освіти. Аналіз таких взаємозв'язків дозволив би більш повно зрозуміти динаміку сучасного громадянського суспільства та вплив технологій на формування громадянської культури. Отже, детальне вивчення цієї проблеми збагатило би науковий доробок дисертантки, відкриваючи нові перспективи для розуміння громадянської освіти в сучасному цифровому світі.

По-третє, зауваження до дисертації стосується необхідності глибшого дослідження ролі мультикультуралізму в громадянській освіті. У сучасному глобалізованому світі, де культурна різноманітність і взаємодія культур набувають все більшої ваги, ця тема є надзвичайно актуальною. Важливо було б розглянути, як різні культурні контексти впливають на формування

громадянських цінностей та ідентичностей, а також як можна адаптувати громадянську освіту до потреб мультикультурального суспільства. Детальний аналіз мультикультуралізму в громадянській освіті допоміг би краще зрозуміти, як освітні інституції можуть сприяти взаємному розумінню та повазі між різними культурними групами. Окрім того, важливо виявити можливі виклики та перешкоди, які можуть виникати при інтеграції мультикультурального виміру в навчальний процес. Аналіз мультикультурної динаміки в громадянській освіті також міг би сприяти розвитку більш інклюзивних та ефективних освітніх стратегій.

По-четверте, зауваження до дисертації Іванець Н.В. стосується обмеженого використання соціально-антропологічних підходів у розгляді громадянськості. Хоча авторка надала значний вклад у аналіз філософських та соціальних аспектів громадянської освіти, більш глибоке залучення соціально-антропологічних концепцій могло б збагатити її дослідження, особливо у контексті вивчення культурної різноманітності та ідентичності. Використання соціально-антропологічних підходів дозволило би глибше зрозуміти, яким чином культурні, етнічні та соціальні чинники впливають на формування громадянських цінностей та поведінки. Такий аналіз також міг би допомогти виявити, як громадянські норми та очікування трансформуються в різних соціальних та культурних контекстах. Крім того, розуміння громадянськості через призму соціальної антропології могло б пролити світло на механізми соціальної інтеграції та взаємодії в мультикультурному суспільстві.

По-п'яте, варто вказати на наявність одруків та інших технічних похибок у тексті дисертації Іванець Н.В., хоча вони й не впливають на загальне розуміння та цілісність авторської концепції. Незважаючи на це, увага до деталей та точність у викладі матеріалу є важливими аспектами будь-якої наукової роботи. Тому рекомендується провести додаткову ретельну коректуру тексту для виправлення цих помилок. Це не лише підвищить професійний стандарт дисертації, але й допоможе уникнути можливих непорозумінь чи неточностей у інтерпретації дослідження. Важливо, щоб такі технічні аспекти не відволікали читача від цінного змісту та оригінальних ідей, які авторка висвітлює у своїй роботі.

Самчук Зореслав Федорович, доктор філософських наук, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України - офіційний опонент:

1. Попри в цілому високий аргументаційний рівень виконаного дослідження, воно піднялося б на ще вищий концептуально-інтерпретативний щабель, якби авторка виразніше окреслила суб'єкт-об'єктну сферу громадянської освіти – насамперед крізь призму того, хто є суб'єктом «передачі знань, інструментом влади й соціального контролю» (с. 28) і якою з міркувань ідеальної моделі мала б бути відповідальність «інституційних, культурних та

політичних структур за вплив на формування та сприйняття цих знань» (с. 28). Іншими словами, йдеться про те, що кожна сфера повноважень за логікою принципу симетрії повинна покриватися певною сферою відповідальності – причому, рівень відповідальності має бути когерентним і тотожним рівню повноважень. Як доводить світовий досвід, саме розбалансованість за цим параметром є однією з основних причин, які обумовлюють загострення проблем із генеруванням ефективної громадянської освіти. Авторські рефлексії і коментарі з цього приводу виявилися б вочевидь не зайвими.

2. Слушно привертаючи увагу до істотності в епоху інформаційного суспільства маніпулятивних впливів на суспільну свідомість загалом і формування громадянської освіти зокрема, авторка оминула увагою той факт, що застосування маніпулятивних технік і тенденційних наративів притаманне не лише медійному, а й освітньому простору – зокрема тому, що зараз прийнято позначати терміном «освітні політики». Небезпека цього проблемного кейсу пов'язана з тим, що на рівні масової свідомості вкорінений стереотип про об'єктивістську канонічність і ледь не еталонну істинність наративів, які виголошуються від імені освіти. Але одна річ – виголошувати від імені освіти певні, так би мовити, «Urbi et Orbi», а зовсім інша – наскільки такі маніфести й меморандуми відповідають фундаментальним науковим вимогам верифікованості, каузальності, аподиктичності тощо. Якщо ж на практиці вони часто-густо суперечать зазначеним канонам науковості, а суспільною свідомістю стереотипно сприймаються як істина в останній інстанції, то це створює передумови для максимально ефективного маніпулятивно-навіювального впливу, наслідки якого для перспектив формування громадянської освіченості можуть бути не лише небезпечними, а й загалом фатальними.

3. Дещо двозначним є смисловий рельєф тези про «необхідність адаптації громадянської освіти до глобалізованого інформаційного середовища. В умовах глобалізації, де інформаційні потоки та культурні взаємодії виходять за рамки національних кордонів, освітні програми мають розвивати у студентів розуміння глобальних процесів та їх впливу на місцеві спільноти» (с. 208). Безперечно, освітні програми покликані розвивати у студентів розуміння глобальних процесів, однак таке розуміння не повинно вичерпуватися потребами адаптації до глобалізованого інформаційного середовища, інакше нам доведеться визнати не суб'єктний, а лише об'єктний, підлеглий статус реципієнта освітніх послуг, його або неспроможність до критичного мислення, або невміння скористатися ресурсами критичного мислення. Чи можна вважати таку симптоматику ознакою взірцевого громадянина? Це питання є риторичним з огляду на очевидність негативної відповіді на нього.

4. З огляду на наявність у сучасному філософському дискурсі широкого діапазону змістовних ідентитетів критичного мислення не завадила б авторська дефініція цієї цільової опції громадянської освіти. Не зайвим було б і висвітлення

ролі деліберативної демократії в контексті як громадянської освіти (зокрема, крізь призму формування громадянських компетенцій), так і сприяння розвитку критичного мислення й навичок демократичної участі.

Результати відкритого
голосування:

"За" 5 членів ради,
"Проти" немає,
тих, хто утримався немає

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 45 присуджує Іванець Наталії Вікторівні ступінь доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія.

Голова спеціалізованої вченої ради ДФ 45

Свириденко Д.Б.

Офіційний опонент

Бойченко М.І.

Офіційний опонент

Самчук З.Ф.

Рецензент

Матусевич Т.В.

Рецензент

Бакка Т.В.